

Nr 334

Av herr **Lindkvist m. fl.**, *angående utformningen av bostadsmiljön,*
m. m.

Under de senaste decennierna har bostadspolitiken i vårt land utformats med sikte på att förbättra boendeförhållandena för det stora flertalet människor. Beträffande själva bostadslägenhetens beskaffenhet har standarden kommit att bli den högsta i världen.

Ur miljösynpunkt bör hemmet-bostaden ges en utformning, som i största möjliga utsträckning tillvaratar människornas behov av avkoppling och rekreation under fritiden. Även utformningen av den yttre bostadsmiljön är därvid av stor betydelse för de boendes trivsel och anpassning.

Den yttre bostadsmiljöns viktigaste uppgift torde vara att erbjuda barn och ungdom bästa möjliga förutsättningar för en harmonisk och trygg uppväxtmiljö. Om inte barnets utveckling skall hämmas, måste dess behov av utrymme för rörelse och möjligheter till utlopp för dess skapande fantasi tillgodoses. Dessutom måste lekplatser och lekområden vara skyddade för motortrafik och andra faktorer, som kan äventyra barnets trygghet.

Under de senaste årtiondena har utvecklingen på stadsplaneringens område i viss utsträckning lett till en förbättrad utemiljö. Den gamla typen av stadsplaner med kompakta och rektangulära bostadskvarter har fått träda tillbaka för en mera öppen och oregelbunden planering, vilket inneburit att bebyggelsen fått en luftigare, ljusare och sundare atmosfär. Trots denna påtagliga förändring har de boendes och främst barnens rättigheter till en god yttre bostads- och uppväxtmiljö inte till fullo tillgodosetts. Ofta har knapp och dyr tomtmark föranlett en för hård exploatering, vilket bl. a. som en följd av bilismens ökade utrymmesbehov framtvingat kompromisser till nackdel för barnens lekmöjligheter. Motorismens i och för sig rättmätiga krav har i viss utsträckning undanträngt hänsynen till barnens behov av utrymme och trafikskyddade lekplatser. I sammanhanget kan det även förtjäna påpekas att medan parkeringsfrågan under 1950-talet i olika sammanhang varit föremål för utredning, har lekplatsfrågan icke ägnats samma uppmärksamhet från det allmännas sida.

Den starkt expanderande motorismen har i avsevärd grad ökat risken för trafikolyckor bland barn. Statistiken visar att ett barn dödas i trafiken ungefär varannan dag och att det varje dag sker olyckor med mer eller mindre omfattande skador som följd. De allra flesta olyckorna drabbar barnen under lek och sker i närheten av hemmet. Utan tvekan finns ett direkt orsakssamband mellan

de stadsplanemässiga förutsättningarna och olycksfallsfrekvensen. Trafikolyckornas antal kan inte avsevärt nedbringas med mindre än att stadsplanerna garanterar att lek- och friområden helt skiljes från motortrafikstråk och biluppställningsplatser.

Bostadsstyrelsen har i sin skrift »God bostad 1960» gett vissa anvisningar om trafikdifferentieringen i det avsnitt, som berör uterummets disponering. I vilken grad detta medfört några förbättringar, är ännu för tidigt att uttala sig om. Då trafikdifferentieringen utgör en av grundförutsättningarna för en trygg lekmiljö, bör emellertid reglerna skärpas så att avsteg från dessa under inga förhållanden accepteras.

För att kunna åstadkomma en god lekmiljö fordras utöver trafikdifferentieringen att tillräckligt utrymme avsättes och utformas så att det kan tillgodose barnens differentierade lekbehov. Bostadsområdets friyta måste därför betraktas som ett sammanhängande lek- och rekreationsområde och fungera oberoende av formella tomtgränser.

I likhet med de bestämmelser, som utfärdats beträffande anordnande av parkeringsplatser på tomt- och kvartersmark, borde övervägas om inte ett minsta lekutrymme skulle normeras genom särskilda bestämmelser.

Ålderssammansättningen hos barnen i ett område kräver differentierade lekplatser. För förskolebarnen, som uppehåller sig i bostadens omedelbara grannskap, erfordras inte så omfattande lekanordningar. Oftast räcker det med sandlådor och hårdgjorda ytor, som emellertid kräver en viss minimiyta och som måste placeras med hänsyn till möjligheterna för uppsikt från hemmet, god solbelysning m. m. Dessa *tomtlekplatser* eller *småbarnslekplatser* är att betrakta som ett nödvändigt komplement till bostaden och inneleken och är en enskild angelägenhet för varje fastighet.

I ett bostadskvarter eller i en på annat sätt naturligt avgränsad grupp bostadshus bör det finnas en *kvarterslekplats*, som i nära kontakt med bostäderna bildar ett lokalt lekområde för både förskolebarn och skolbarn. Den är en gemensam angelägenhet för fastigheterna i ett kvarter.

Det är viktigt att tomt- och kvarterslekplatserna samordnas så att det verkligen blir ett *lekområde* och inte bara avgränsade lekplatser.

Friyorna inom ett kvarter måste samplaneras, så att det blir ett *lekområde* men också bidrar till att höja den allmänna trevnaden och ger möjligheter till rekreation och avkoppling för vuxna. Åldersförskjutningen hos barnen kräver också att en viss elasticitet i lekområdet tillförsäkras. Som ett komplement till de lokala lekplatserna och till den fria leken i naturområden bör det inom varje avgränsat bostadsområde finnas en *allmän lekplats* eller *lekpark*. Denna bör ge möjligheter till allsidig lek för barn i olika åldrar och vara bemannad med lekledare. För äldre barn och ungdom i tonåren är behovet av boll- och isplaner samt grönytor påkallat.

De allmänna lekplatserna är i första hand en kommunal angelägenhet och bör

betraktas som generalplaneanläggningar i likhet med parkeringsutrymmen, skolor, daghem etc.

Eftersom undersökningar om lekvanor visat att barn endast i undantagsfall går mer än 300 m till lekparken, kräver den en central förläggning i bostadsområdet. Dessutom bör den kunna nås av gång- och cykeltrafik utan plankorsning med motortrafik.

Bostadsområden belägna i samhällenas inre delar erbjuder i dag en högst otillfredsställande miljö. Den ökade motorismen har här i ännu större utsträckning beskurit rörelsefriheten för barnen, som av trafiksäkerhetsskäl inte längre kan använda gatan till lekplats, vilket tidigare var helt naturligt. Vid sanering av den äldre bebyggelsen måste det ske en förbättring av hela miljön inklusive friytor, trafiksäkerhet och lekförhållanden.

För att enligt ovan skisserade planer kunna förverkliga en trygg och allsidig lek- och uppväxtmiljö måste det ske en samordning av myndigheters, planerares och bostadsproducenters intentioner. För att åstadkomma detta är det måhända nödvändigt att genom lagstiftning eller anvisningar garantera ett trafikfritt minimiutrymme. Vad sedan beträffar själva detaljutformningen av friytorna till lekområden och lekparkar måste varje fall utformas efter de individuella förutsättningarna. Där bör emellertid det kunskapsunderlag, som vuxit fram ur den pågående forskningen, utnyttjas av de planerande myndigheterna genom mera skärpta och noggranna anvisningar.

Barns utelek är bara en form av rekreation, som inte får isoleras från andra fritidsverksamheter. Även på andra punkter måste förutsättningar skapas för att de boende inom bostadsområdet skall kunna ägna sig åt sina fritidssysselsättningar. I den ofta främmande och ovana miljö, som ett modernt bostadsområde utgör, är det särskilt angeläget att anpassningssvårigheterna elimineras. Kontakterna och relationerna inbördes mellan de boende måste fungera.

I vårt land utgör det väl utvecklade föreningslivet en bred kontaktyta, som genom sin rika fasettering har möjligheter att tillfredsställa de mest skiftande intresseriktningar och åldrar. Dessutom utgör föreningslivet ett ytterst värdefullt inslag i det demokratiska samhället, och dess insatser inom bl. a. folkbildning och ungdomsfostran kan inte nog värderas. Ur allmänt samhällligt intresse är det därför angeläget att stimulera föreningslivet att verka och utvecklas.

En av de grundläggande förutsättningarna för föreningslivets utveckling är tillgång på goda lokaler. Denna fråga kan emellertid inte anses vara löst på ett acceptabelt sätt. I nyare bostadsområden, som ofta är periferiskt placerade i förhållande till stadscentra och där det därför vore angeläget att lokaler funnes, är situationen oftast sämst. För barnen och deras organisationer är det i hög grad önskvärt att hobby- och fritidslokaler finns tillgängliga i omedelbar anslutning till själva bostadsbebyggelsen. Men även för andra grupper framstår det som angeläget att dylika lokaler placeras i bostadsområdena, inte minst ur den synpunkten att de boendes kontakter med varandra underlättas.

En av orsakerna till att hobby- och fritidslokaler för närvarande inte upp-

föres i tillräcklig omfattning i de nya bostadsområdena är utan tvekan de nuvarande ogynnsamma belåningsvillkoren på detta område. Kravet på att stadigvarande hyra skall uttagas för lokaler motverkar likaledes strävandena att ställa goda lokaler till organisationernas förfogande. En justering av belåningsvärdena för fritidslokaler är i hög grad påkallad. Med hänsyn till att hobby- och fritidslokaler i likhet med vissa andra gemensamhetslokaler bör ses som ett naturligt komplement till bostaden bör dessutom förutsättningar finnas för fastighetsägare, som så önskar, att fördela kostnaderna för dylika lokaler på det samlade lägenhetsbeståndet och därigenom kunna ställa lokalerna kostnadsfritt till de boendes och föreningslivets förfogande.

Med hänvisning till ovanstående hemställes,

att riksdagen måtte besluta

att uppdraga åt Kungl. Maj:t att tillkalla en utredning i syfte att framlägga förslag på en sådan utformning av bostadsmiljön, som tillgodoser kraven på god och trygg utemiljö med hänsyn till barnens och de vuxnas lek- och rekreationsmöjligheter i anslutning till bostadsbebyggelsen;

att belåningsvärdet för hobbylokaler höjes;

att de formella hinder som nu föreligger för en fastighetsägare att ställa hobbylokaler kostnadsfritt till de boendes och föreningslivets förfogande undanröjes på så sätt, att möjlighet skall finnas för den som så önskar att slå ut kapital- och driftkostnader för hobbylokalerna på i projektet ingående lägenheters hyror och avgifter, förutsatt att lokalerna användes för avsett ändamål.

Stockholm i januari 1962

Oskar Lindkvist

Mary Holmqvist

Viola Sandell

Anna-Greta Skantz

Astrid Lindekvist

Ruth Anderson

Tekla Torbrink

Lerum

Gördis Höglund

Rune Carlstein

Thyra Löfqvist

Rosa Andersson

Iris Ekroth

Elsa Lindskog

Astrid Bergegren

Gunbjörg Thunvall

Rosa Svensson